

GAZDASÁG & TÁRSADALOM

Journal of Economy & Society

A TARTALOMBÓL:

Vértesy László

A középosztály szegénysége

Nedelka Erzsébet

A válság hatása az európai jólétre

Reicher Regina Zsuzsánna– Rácz Georgina

LOHAS témák megjelenése az offline és online magazinokban

Rohonczi Edit

Nemzetköziesedés és versenyképesség a felsőoktatásban

Kerekes Margit

Concentration of the commercial banking market in Hungary

Štefan Slávik – Richard Bednár

Structuring and visualisation of business models

Lukács János - Tóth Márk - Zéman Zoltán

A számviteli politika döntéstámogatásának modellezése ágazati mátrix fejlesztéssel

2012/3-4

SZÉCHENYI TERV

Gazdaság & Társadalom

Journal of Economy & Society

Megjelenik évente négy alkalommal
A kiadvány a TÁMOP - 4.2.2. B - 10/1 - 2010 - 0018. számú projekt keretében valósult meg
A folyóirat kiadását a Soproni Tudós Társaság támogatta

Főszerkesztő / Editor: Prof. Dr. Székely Csaba DSc

Főszerkesztő helyettes / Deputy Editor: Prof. Dr. Kulcsár László CSc

Szerkesztőbizottság / Associate Editors: Dr. Székely Csaba DSc, Dr. Fábián Attila PhD, Dr. Joób Márk PhD, Dr. Kulcsár László CSc

Szerkesztőségi munkatárs / Assistant: Szikra Andrea

Nemzetközi tanácsadó testület / International Advisory Board:

Prof. David L. Brown PhD (Cornell University, USA), Dr. Csaba László DSc (Közép Európai Egyetem, Budapest), Dr. Rechnitzer János DSc (Széchenyi István Egyetem, Győr), Dr. Nigel Swain PhD (School of History, University of Liverpool, UK), Dr. Caleb Southworth PhD (Department of Sociology University of Oregon, USA), Dr. Franz Schausberger PhD (Universität Salzburg, Österreich), Dr. Szirmai Viktória DSc (MTA Szociológiai Kutatóintézet, Budapest), Dr. Bóhm Antal DSc (MTA Politikai Tudományok Intézete, Budapest), Dr. Ingrid Schwab-Matkovits PhD (Fachhochschulstudiengänge Burgenland, Eisenstadt, Österreich), Dr. Bozidar Lekovic PhD (Faculty of Economics, Subotica, Serbia), Dr. Djerdji Petkovic PhD (Faculty of Economics, Subotica, Serbia).

Közlésre szánt kéziratok / Manuscripts: Kéziratokat kizárólag e-mailen fogadunk, nem őrünk meg, s nem küldünk vissza!

A kéziratok formai és szerkezeti követelményeit illetően lásd a folyóirat hátsó belső borítóját. / *We accept APA (Harvard) style only.*

A kéziratokat és a közléssel kapcsolatos kérdéseket a következő e-mail címre várjuk: / *Send manuscripts and letters by e-mail only to: la.kulcsar@gmail.com*

A közlésre elfogadott kéziratok összes szerzői és egyéb joga a kiadóra száll. / *Acceptance of material for publication presumes transfer of all copyrights to the Publisher.*

A kéziratokat két független anonim bíráló értékeli. / *Articles are refereed by anonym reviewers before publication.*

Ismeretetésre szánt könyveket az alábbi címre várjuk / Send books for review to:

Prof. Dr. Kulcsár László

Nyugat Magyarországi Egyetem Sopron Erzsébet. u. 9. 9400 Hungary

Előfizetés: Intézményeknek: 2800 Ft./év

Egyéni előfizetés: 1700 Ft./év

Példányonkénti ár: 700 Ft./dupla szám: 1400 Ft.

Nyomdai munkálatok / Printing: Palatia Kft.

H-9026 Győr, Viza u. 4.

ISSN 0865 7823

Copyright © 2012 Nyugat – magyarországi Egyetem Kiadó

Gazdaság & Társadalom

4. ÉVFOLYAM

2012.

3-4. SZÁM

TARTALOM

Table of Contents and Abstracts in English: See page 121

A középosztály szegénysége	
<i>Vértesy László</i>	3
A válság hatása az európai jólétre	
<i>Nedelka Erzsébet</i>	17
LOHAS témák megjelenése az offline és online magazinokban	
<i>Reicher Regina Zsuzsánna– Ráczi Georgina</i>	36
Nemzetköziesedés és versenyképesség a felsőoktatásban	
<i>Rohonczi Edit</i>	52
Concentration of the commercial banking market in Hungary	
<i>Kerekes Margit</i>	70
Structuring and visualisation of business models	
<i>Štefan Slávik – Richard Bednár</i>	81
A számviteli politika döntéstámogatásának modellezése ágazati mátrix fejlesztéssel	
<i>Lukács János - Tóth Márk - Zéman Zoltán</i>	106
KÖNYVISMERTETÉS	
A város múltja, jelene és jövője	
[Enyedi György: Városi világ. Akadémiai Kiadó Budapest. 2012. 186 oldal [ISBN 978963059232]	
<i>Kulcsár László</i>	118
Table of Contents/Abstracts	121

Az európai jólét változása 2006 és 2012 között¹⁸

*Nedelka Erzsébet*¹⁹ PhD hallgató

Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kar

ABSZTRAKT: Számos publikáció született a válság kapcsán az Európai Unió tagállamainak gazdasági visszaeséséről, melyek nemcsak az egyes országokat vizsgálták, de egyben összehasonlító elemzést is nyújtottak. Azonban kevés olyannal találkoztam mely összehasonlító munka keretében ismertetné, milyen hatást váltott ki a krízis az egyes tagállamok jólétére. Éppen ezért tanulmányom célja, hogy bemutassam, milyen változások következtek be a válság miatt az Európai Unió tagállamainak a társadalmi jólétben, illetve magában a jóléti rendszerekben. Az átlátható összehasonlítás érdekében a vonatkozó szakirodalom segítségével az államokat csoportokba soroltam gazdasági és jóléti rendszereik jellemzője alapján. Az elemzés során az objektív mérőszámok mellett, szubjektív mutatót is figyelembe vettem. Eredményeimet Gordon-mátrixban összegeztem.

KULCSSZAVAK: válság, jólét, jóllét, Európai Unió

Bevezető (Jólét vs. jóllét)

A 2008-2009-es válság során több tanulmány született az pénzügyi piacok zavarairól, az egyes államok reálgazdasági teljesítményének visszaeséséről, az emelkedő munkanélküliség mögött álló katasztrofális ipari termelésről, a mélyszegénységben élők számának növekedéséről és természetesen azon gazdasági csomagok bemutatásáról, amelyek a fent említett problémákat hivatottak kezelni. Tanulmányom célja e források felhasználásával egy átfogó kép nyújtása a válság jólétre kifejtett negatív hatásairól az Európai Unió államaiban, illetve a negatív hatások enyhítése érdekében meghozott intézkedések eredményességéről.

A tagállamok nem egyesével kerülnek bemutatásra, hanem a csoportokat alkotva vizsgálom meg azokat, immáron négy év távlatából. Mielőtt azonban ismertetem a kialakított csoportokat, fontosnak tartom tisztázni a címben is szereplő jó(l)lét fogalmát és az általam vizsgálatra kerülő jóléti mutatókat.

A jólét és jóllét részben azonos jelentéssel bír, meglétük az alapvető emberi szükségletek kielégítettségét jelenti. Azonban a jólét nem biztos, hogy együtt jár a jólléttel. Szociológiailag a jólét három dimenzió együttesét jelenti, a birtoklás, a

18 A tanulmány a TÁMOP – 4.2.2. B – 10/1 – 2010 – 0018. számú projekt keretében valósult meg.

19 nedelka@ktk.nyme.hu

szeretet és a lét dimenzióját. A jólét fogalma az elmúlt két évszázad során jelentősen bővült. Bismarck idején a betegbiztosítással, munkanélküliség elleni biztosítással és a dolgozók számára időskorban nyújtott nyugdíjjal azonosították, majd az évek során kiegészült az egészséghez való joggal, a munkavállaláshoz való joggal, illetve a munkáért kapott bérhez való joggal és végül az úgynevezett alapvető emberi jogokkal. A jólét tehát egy objektív, mérhető fogalom, mely a megfelelő életkörülmények megteremtéséhez, fenntartásához szükséges anyagiakra vonatkozik. Ellenben a jóllét egy szubjektív fogalom, mely mikro szinten életünkkel, életkörülményeinkkel való megelégedést jelent, nemzetgazdasági szinten pedig az oktatás fejlődését, az egészségesen megélt élettartam növekedését vagy éppen a szociális biztonság javulását. (Kopp & Martos 2011; Kerekes 2008)

Tanulmányomban a jólétre helyezem a hangsúlyt, annak változását vizsgálom meg a 2004/2005-2011-es periódus során. Mivel a jólét, ahogy említettem, mérhető, ezért elsősorban az alábbi mutatók segítségével fogom az általam kialakított ország csoportokat vizsgálni: egy főre jutó éves bruttó haza össztermék; foglalkoztatottsági/munkanélküliségi ráta; átlagbérek nagysága a versenyszférában; szegénység és társadalmi kirekesztés által veszélyeztetettek; mélyszegénységben élők nagysága; szociális védelmi kiadások, emberi fejlettség indexe (HDI)²⁰. (A tanulmányban felhasznált adatok az Eurostat és a Világbank adatbázisából származnak.)

Figyelembe fogom venni, hogy milyen jellegű jólétről beszélünk, a jólét ugyanis mást jelent egy angolszász, mást egy észak-európai és mást egy közép európai állam számára. Angolszász országok esetében, mint USA vagy éppen Anglia, liberális jóléti államokról beszélünk. A közép-európai országok úgy, mint Franciaország vagy Németország konzervatív kontinentális jólét államok. Az észak-európai népek pedig szociáldemokrata vagy másként skandináv jóléti államokban élnek beleértve a dánokat is. Esping-Andersen (1991) klasszikus hármass csoportosítása alapján az alábbi jóléti államokat különböztethetjük meg. A *liberális jóléti államokban* a kormány elsősorban az öngondoskodásra ösztönöz és támogatja a magánkezdeményezésű gondoskodási formákat (például magánnyugdíj pénztár). Szociális támogatást csak az kaphat, aki megfelel a rászorultság kritériumainak és természetesen ezt igazolni is tudja. A jövedelmesebb csoportok számára pedig az ellátás piaci alapon működik, magánbiztosítás keretében. *Konzervatív kontinentális jóléti államokban* a fő szerep a társadalombiztosítás rendszerének jut, mely garantálja az állampolgárok számára az alanyi jogú ellátást, a liberális modellhez képest szélesebb körben. A társadalombiztosítás rendszerében mind a munkavállalónak, mind a munkaadónak kiemelt szerepe van, és kötelező jellegű számukra a befizetés. Az egyháznak ezen országokban továbbra is jelentős (bár csökkenő)

20 Három mutatóból áll az index, kombinálja a várható élettartamot, az iskolai végzettséget és a jövedelmi adatokat.

szerepe van. Az állam segíti működését állampolgárainak adóbefizetésekből. Az egyházakhoz hasonlóan a támogatási rendszerben csökkenő szerepe van a családnak, de korábban a rendszer alapját képezte, melyben a családfenntartó a férfi volt. *Skandináv jólét államokban* a cél az egyének jólétét veszélyeztető piaci mechanizmusok visszaszorítása, azok negatív hatásainak minimálisra csökkentése. A rendszer működését a kormányzat biztosítja, és kiemelt szerepet fordít a gyermekekre, időskorúakra és fogyatékosokra. Cél a foglalkoztatás növelése, és a magas foglalkoztatási ráta fenntartása, a termelékenység fokozása. A modell alapjait éppen ezért nem az egykeresős család jelenti, hanem az aktív munkaerő. Esping-Andersen klasszikus hármass csoportosítását Sapir (2006) kiegészíti a *dél-európai vagy más néven mediterrán modellel*. Nem véletlenül nem szerepel ebben a modellben a jólét szó, hiszen az érintett államokban a támogatások összege alacsony és csak kevesek számára biztosított. A fő szerepet a szociális rendszeren belül az öregségi és a kordedzvémenyes nyugdíj jelenti, mellyel a munkaképes korú lakosság egy részét is kivonja az állam a munkaerő piacról. Végezetül az ötödik modell – mely Sapir csoportosításában még nem jelenik meg, azonban Batic (2011) részletesen bemutat – az a posztkommunista modell, melyben megfigyelhető egy úgynevezett transzformációs dilemma. Az ide sorolható országoknak választaniuk kellett a szocialista modell által kínált jóléti intézkedések, jóléti politika és a gazdasági versenyképesség között. Végezetül egy olyan modell alakult ki, mely a konzervatív jóléti modell és a kommunizmus előtti Bismarck-i modell között helyezkedik el.²¹

Az 1. ábra összefoglalja, hogy az egyes modellek (a posztkommunista modell kivételével) milyen mértékben találtak hatékonynak és méltányosnak Sapier vizsgálata alapján.

1. ábra. Az európai jóléti rendszerek Sapier féle csoportosítása.

		HATÉKONYSÁG	
		Alacsony	Magas
MÉLTÁNYOSSÁG	Alacsony	Mediterrán modell	Liberális modell
	Magas	Kontinentális modell	Skandináv modell

Forrás: Sapier (2006)

A gazdasági helyzet a globális válság előtt

Az ország csoportok kialakításakor különböző gazdasági mutatók és jóléti rendszerek mellett figyelembe vettem a többsésséges Európa gondolatát is, mely 1996-ban fogalmazódott meg először, amikor Helmut Kohl német kancellár egy

21 Társadalombiztosítás, univerzalizmus, korporatívizmus, egyenlőségre törekvés.

előadásán kijelentette: „Nem szabad megengedni, hogy a leglassabb hajó határozza meg a konvoj sebességét. Attól még, hogy egyes tagok nem állnak készen, vagy nem képesek bizonyos lépések megtételére az integrációban másoktól nem kell elvenni a lehetőséget, hogy előrehaladjanak és magasabb szintű együttműködést valósítsanak meg, amely együttműködésnek azonban nyitva kell állnia a többiek előtt is.” A válság kapcsán ez a gondolat újra az európai politika középpontjába került. A többsebesség értelmében külön csoportot alkotnának a gyorsabb ütemben haladó államok, mint például az északi országok, Németország és Franciaország, egy másik csoportot alkotnának a déli államok és egy harmadikat a közép-kelet-európai államok a Baltikummal együtt. Összegezve a jóléti rendszerek jellemzőit,²² Esping-Andersen Sapier és Batic által kiegészített csoportosítását és a többsebességű Európa gondolatát korrigálva a fontosabb gazdasági mutatókkal az alábbi ország-csoportokat alakítottam ki:

1. Bulgária, Románia, Lengyelország, Magyarország, Szlovákia, Csehország, Szlovénia és Málta
2. Lettország, Litvánia és Észtország
3. Portugália, Görögország, Ciprus, Spanyolország és Olaszország
4. Franciaország, Németország, Ausztria, Belgium, Hollandia, Egyesült Királyság és Írország
5. Svédország, Dánia, Finnország és Luxembourg.

Az *első csoportba* azok az államok kerültek, Málta kivételével, melyek a volt szovjet tömbhöz tartoztak, gazdasági teljesítményük elmaradt az Európai Unió fejlettebb államaitól azonban a válság előtt felzárkózásuk gyors ütemben zajlott, gazdasági növekedésük évről évre 5-7% között mozgott, munkanélküliségüket Szlovákia kivételével 5-6% körül tudták tartani, foglalkoztatásuk 60%-ot meghaladó volt. Szlovákia, Magyarország és Málta kivétel a csoport többi állama megduplázta gazdasági fejlettségét (GDP/fő mutató alapján) a globális válságot megelőző 5 évben. Fejlődésükben jelentős szerepet játszottak az Európai Unió támogatásai, elsősorban a Strukturális és Kohéziós alapok, valamint a külföldi működő tőke beruházásai, melyek a GDP növekedése mellett a munkanélküliség visszaszorítását is segítettek. Egyes államokban a jótékony hatások mellett, egy torz gazdasági szerkezet is kialakult, melyben a mérleg nyelve a multinacionális vállalatok felé billent el és a hazai gazdasági szereplők aránya lecsökkent, mint például Szlovákiában, Magyarországon és Romániában.

A *második csoportba* a Baltikum került. Gazdasági fejlettségük alapján helyet foglalhatnának az első csoportban, azonban mind a válság előtti fejlődésük üteme,

²² Egy főre eső bruttó hazai össztermék; munkanélküliség/foglalkoztatottság aránya, gazdasági növekedés.

mind a válság során elszenvedett veszteségeik miatt szükségesnek tartottam külön csoportba sorolni őket. Munkanélküliségük a gazdasági fejlődésükhöz hasonlóan a válság előtt jelentősen lecsökkent, majd drasztikusan megemelkedett 2008 után. Foglalkoztatási rátájuk vetekedett egyes alapító tagállamokéval. A gyors gazdasági növekedés azonban magával hozta a könnyű hitelszerzési lehetőséget, ami uniós országokhoz hasonlóan ingatlanbuborékot, magas inflációt és fizetési mérleg deficitet eredményezett és a gyenge lábakon álló gazdaság a 2008-as válság során összeomlott.

A *harmadik csoportba* a déli államok kerültek. A csoport kialakításánál a gazdasági fejlettség mellett figyelembe vettem az országok sajátos kulturális jellemzőit, melyek jelentősen eltérnek mind a közép-európai, mind az északi, mind a volt szocialista országokétól. Európai Unió tagfelvételüknél sem a gazdasági, hanem a politikai érvek domináltak. Fejlettségük alapján a közép-európai és a kelet-közép-európai államok között helyezkednek el, azonban mind foglalkoztatási rátájuk, mind munkanélküliségi rátájuk a legrosszabb tagországok között van.

A *negyedik csoportba* a fejlett kapitalista országok kerültek, melyek közül négy állam az alapító tagállamok közé tartozik. Gazdasági növekedésük a válság előtti években átlagosan 3%-os volt. Írország és az Egyesült Királyság kivételével az északi államok után a legalacsonyabb inflációval rendelkeztek, mely nem haladta meg a 2%-ot sem. Ezen államok jelentős külföldi működőtőke beruházásokat hajtottak és hajtanak végre napjainkban is a keleti és déli államokban. Multinacionális és transznacionális vállalataik nemcsak Európát, de az egész világot behálózzák. Sikerükben kulcsszerepet játszott a második világháború után juttatott Marshall-segély, melynek köszönhetően nemcsak újjáépítették államaikat, de dinamikusan fejlődő, kapitalista gazdaságokat tudtak kialakítani, melyek lendülete a 80-as évekig meg sem torpant. A 80-as években pedig az integrációnak köszönhetően túljutottak a stagnáláson.

Az *ötödik csoportba* a legfejlettebb, szociális piacgazdasággal rendelkező országok kerültek, melyek kiváló fejlődést értek el, alacsonyban tudták a válság során is tartani munkanélküliségüket, foglalkoztatási arányuk pedig az elmúlt 6 évben 70% fölötti volt. Kiváló teljesítményük titka a magasan képzett munkaerőre építő gazdaság. Vezető szerepet töltenek be a magas hozzáadott értéket termelő ágazatokban, úgy, mint az orvostudományok, biotechnológia, informatika, mikroelektronika. Az alacsonyabb hozzáadott értéket termelő folyamatokat pedig a vállalatok kitelepítik más államokba, megőrizve versenyképességüket, amint azt Facsinay (2012) is írja cikkében.

A válság hatása az államok jólétére

Az *első csoportba* tartozó kelet-közép-európai államok és Málta gazdasága, ahogy azt az előző fejezetben is említettem, dinamikusan bővült, a válság bekövetkeztével azonban erőteljes visszaesés, majd stagnálás következett. A nagyobb

foglalkoztatók létszámleépítések és gyárbezárások sorát jelentették be, a csődbe ment kis és közepes vállalkozások száma napról napra növekedett, ami a munkanélküliségi ráta gyors ütemű növekedéséhez és a foglalkoztatási ráta jelentős csökkenéséhez vezetett. A munkanélkülivé vált lakosság számára az új munkahely találásához szükség idő meghosszabbodott, rendszeres jövedelem hiányában pedig fogyasztásuk beszűkült, ami az infláció visszaeséséhez vezetett (először 4%-ra majd 3% alá) Magyarország és Románia kivételével. A minimálbérek mind a magas munkanélküliség mind az alacsony infláció következtében stagnáltak, illetve euróban számított értékük a térség valutáinak gyengesége miatt még csökkent is Szlovákia és Málta kivételével 2008-ról 2009-re. A munkahelyek szűkülésével és a bérek reálértékének csökkenésével párhuzamosan egyre többen kerültek a szegénység és társadalmi kirekesztés által veszélyeztetettek csoportjába. Románia és Lengyelország volt egyedül képes a válság ellenére, ha kis mértékben is, de csökkenteni azon lakosainak számát, akiket a szegénység veszélyeztet. Ellenben Bulgáriával és Magyarországgal, ahol a legnagyobb növekedés volt megfigyelhető a csoporton belül, mely a teljes lakosságra vetítve százalékosan is egyértelműen kimutatható. Magyarország esetében ez a növekedés tulajdonképpen egy visszaesést is jelent egyben, ugyanis a válság kitörése előtt a kormány mindent megtett, hogy növelje a lakosság életszínvonalát, ez által 2008-ra sikerült a veszélyeztetett csoport nagyságát 3 millió alá szorítani, de hiába az akkori intézkedéseknek, 2011-ben a lélektaninak is nevezett határ fölé került a szegénység által fenyegetett lakosság nagysága ismételen az Eurostat adatai alapján, amint az 1. táblázatban is látható.

1. táblázat. A szegénység és társadalmi kirekesztés által veszélyeztetettek aránya a teljes lakossághoz viszonyítva az első ország csoportban.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Bulgária	n.a	61,3%	60,7%	38,2%	46,2%	41,6%	50,1%
Csehország	19,5%	17,9%	15,7%	15,1%	13,8%	14,2%	15,2%
Magyarország	31,5%	31,0%	29,0%	27,8%	29,1%	29,4%	30,6%
Málta	19,9%	18,8%	19,1%	19,5%	19,8%	20,0%	21,2%
Lengyelország	44,7%	39,1%	34,0%	30,1%	27,4%	27,3%	26,5%
Románia	n.a	n.a	45,9%	43,7%	42,4%	41,4%	40,3%
Szlovákia	32,0%	26,7%	21,3%	20,6%	19,6%	20,6%	20,6%

Forrás: Eurostat adatai alapján saját számítás

A szegénységi küszöb számításánál meghatározásra kerül statisztikailag egy éves jövedelmi határ. Az számít szegénynek egy adott országon belül, aki e jövedelemhatár alatt él. Hangsúlyozni szeretném, hogy a határ viszonyítási alapja nem az európai uniós átlagjövedelmi adat, hanem az egyes tagállamok belső jövedelmi adatai. Ezért

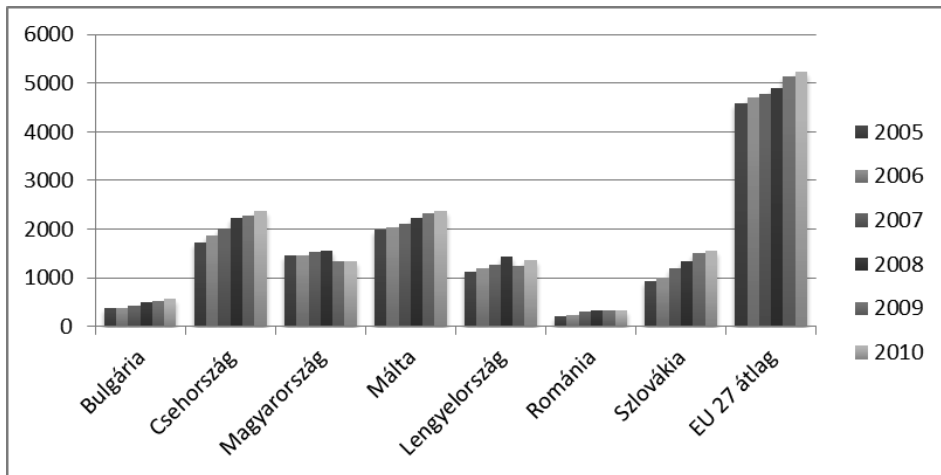
fordulhat elő, hogy Romániában a szegénységi küszöb egy hónapra vetítve 2009 és 2011 között 170-180 PPS, míg Málta esetében 690-700 PPS volt. Magyarország a csoporthoz viszonyítva a középmezőnybe tartozik havi 350 PPS körüli jövedelem per fővel. Ezen jövedelmi határok azonban messze elmaradnak az uniós átlagtól, ami havi szinten 720-730 PPS volt a vizsgált időszakban.²³ A szegénységi küszöb mellett az Európai Unió vizsgálja az életkörülményeket is kérdőív segítségével. (A felmérést tartalmazó 9 kérdés a lábjegyzetben olvasható.)²⁴ Amennyiben valakinek az életszínvonala és jövedelme is alacsony, akkor mondjuk, hogy szegény a Gordon mátrix alapján. Amennyiben valakinek alacsony az életszínvonala, de magas a jövedelme, akkor életkörülménye javuló. Amennyiben valakinek magas az életszínvonala, de alacsony a jövedelme, akkor veszélyeztetett csoportba tartozik. Végül amennyiben valakinek mind a jövedelme, mind az életszínvonala magas, akkor nem szegény. A vizsgálatot én elvégeztem a tagállamok szintjén. Amint a *I/A mellékletben* is látszik szegény államnak minősült 2008-ban az első csoportból Bulgária, Románia, Magyarország és Lengyelország. Ezen államokban az átlagjövedelmek alacsonyak és a kérdőíves felmérés alapján a lakosság több mint 30%-a gondolta életkörülményeit rossznak. Veszélyeztetett csoportba tartozott, Szlovákia, Csehország és Málta, de meg kell említeni, hogy a két utóbbi államban a lakosság csupán 15%-ka gondolta rossznak életszínvonalát. A válság után, 2010-re egyedül Lengyelország helyzete javult, és szegény állam kategóriájából a veszélyeztetett kategóriába került. A veszélyeztetett csoporton belül pedig látványos javulás Málta esetében következett be, amint az a *I/B mellékletben* is látható.

Az életszínvonal fontos mutatója a szociális védelmi kiadások nagysága. A válság hatására 2009-ben három ország esetében volt megfigyelhető csökkenés, Magyarországon, Romániában és Lengyelországon. Majd Lengyelországon és Romániában 2010-ben újra növekedés következett be, Magyarországon pedig stagnált ezen kiadások nagysága. A teljes csoport azonban messze elmarad az EU27 átlagától, melyet jól érzékeltet a 2. ábra is az Eurostat adatai alapján.

23 Purchasing Poverty Standard – vásárlóerő-egység, melyben az országok közötti megélhetési költségeket és különbségeket fejezik ki. Jelenleg 1 PPS = 1 EUR.

24 1. Tud-e egy 50ezer forintos váratlan kiadást fedezni? 2. Megengedhet-e magának évi egyhetes üdülést? 3. Igaz-e, hogy nem kell takarékoskodnia a fűtéssel? 4. Jut-e kétnaponta húsétel az asztalára? 5. Igaz-e, hogy még sohasem kerül hátralékba a hiteltörlesztéssel és a számlákkal? 6. Van-e telefonja? 7. Van-e színes TV-je? 8. Van-e személygépjárműve? 9. Van-e mosógépe?

2. ábra. Az egy főre jutó szociális kiadások nagysága euróban megadva 2005 és 2010 között.

Forrás: Eurostat

Szlovénia bár a keleti blokk állama volt a rendszerváltás előtt, gazdasági és társadalmi mutatói alapján mégis eljutott a déli államok színvonalára, ezért az első csoporton belül szerepeltetem, de külön bekezdésben.

Ahogy a Pénzügykutató Alapítvány tanulmánya is megjegyzi, a válság a kis, nyitott gazdaságú országot súlyosan érintette. 2008-ban Finnország után a legnagyobb visszaesést szenvedte el és 2009-ben is jelentősen csökkent a gazdaság teljesítménye. Pénzügyi rendszere meggyengült, exportpiacai összeomlottak, azonban a válság következtében felismerte a kormányzat a strukturális gondokat, melyek a gazdaság hatékony működését megnehezítik (a strukturális probléma alatt Szlovéniában elsősorban az állam erőteljes gazdasági jelenlétét kell érteni). A reformok végrehajtását segítette a lakosság kedvező anyagi helyzete. A válság előtt az euró övezet államainak átlagát meghaladó megtakarítással rendelkezett a lakosság és a devizahitelek nagysága is kezelhető maradt, ugyanis a fogyasztási célú hitelek „csupán” 8%-a volt devizaalapú. A munkaerő piaci adatok is kedvezően alakultak köszönhetően a 2006 óta megfigyelhető munkahelybővülésnek, mely még 2008-ban is kitartott. A munkanélküliség 2010-ben még mindig az uniós átlag alatt volt 7,2%-kal, a foglalkoztatás pedig az átlag felett 70,3%-kal. A minimálbéreket évről évre tudta a kormányzat a válság ellenére is növelni, 2011-re egy közel 150 eurós növekedést is el tudott fogadtatni a parlamenttel. Az infláció tartósan alacsony szinten volt, defláció veszélye mégsem fenyegette a gazdaságot. A szegénységi küszöböt 700 euró körül tudta tartani a kormányzat és a lakosságot megsegítő intézkedéseknek köszönhetően, mint például az adócsökkentés, 2009-ben még a szegénység és társadalmi kirekesztés által fenyegetettek aránya is

csökkent, amit segített a szociális védelmi kiadások kismértékű növelése a válság alatt (meg kell jegyezni, hogy ennek egy főre eső aránya még mindig messze elmarad az EU27 átlagától.) A lakosság a fent említett pozitív mutatóknak köszönhetően életkörülményeit kimondottan kedvezőnek ítélte meg. Az EU27 átlagához képest lényegesen kevesebben gondolták úgy, hogy életkörülményeik rosszak vagy éppen romlottak. Ezért a Gordon mátrixban Szlovénia azon országok közé tartozik, melynek pozíciója nem változott észrevehető mértékben. (Melléklet I/A és I/B) Bár még mindig a veszélyeztetett csoportban található, de azon belül is a nem veszélyeztetett csoport felé tendál.

A második csoportba a balti régió három állama került, Lettország, Litvánia és Észtország. 2008 előtt úgy tűnt, hogy éltanulók lesznek a rendszerváltás után az angolszász, gazdasági felzárkózást megcélzó modelljükkel. Azonban a gazdasági modell, amint azt a Pénzügykutató Alapítvány tanulmánya is megjegyzi, egy óriási buborékot idézett elő a három ország gazdaságában, ami mind Észtországban, mind Lettországban már 2008-ban kipukkadt. A gazdasági visszaesést megdöbbenve fogadta maga az Európai Unió is, hiszen a maastrichti kritériumnak megfeleleltek. A reálgazdaságról azonban kiderült, hogy még mindig nagyon sebezhető. A buborék 2000 óta növekedett, a hitelpiac pezsgett, az ingatlanárak emelkedtek és a fogyasztás is folyamatosan bővült, ami vonzotta a befektetőket. A legnagyobb beruházók között svéd bankok szerepeltek, akik 84 milliárd dollárt helyeztek ki a három országba.²⁵ Amilyen gyorsan növekedett a Baltikum, olyan gyorsan taszította a mélybe a válság. 2008 és 2009 során a három ország gazdasága 15-20%-kal esett vissza és még 2011-re sem tudták elérni a válság előtti szintet, ugyanilyen gyorsasággal növekedett a munkanélküliség és esett vissza a foglalkoztatás. Mind a három országban a foglalkoztatási ráta 70% feletti volt, sőt Lettország és Észtország esetében meghaladta a 75%-ot is, ami bőven az uniós átlag felett volt. A munkanélküliséget pedig Észtország és Litvánia 5% alá tudta szorítani, Lettország pedig 6%-ra, ami szintén az átlag alatt volt. A kiváló eredményt az elsősorban a skandináv működőtőke befektetéseknek köszönhető, mely előnyben részesítette a térséget az olcsó munkaerő és energia árak, valamint a kedvező adórendszer miatt. Az ezredforduló környékén volt olyan év, amikor Észtországban a GDP 7,6%-át tette ki a működőtőke beáramlás, Litvánia esetében 8%-ot, Lettország esetében pedig 5%-ot. A kedvező munkaerő-piaci adatok elsősorban a szolgáltató szektornak köszönhető, ahol rohamosan növekedtek a kis-és közepes vállalkozások, a legnagyobb növekedést a pénzügyi szektor érte el. Az iparon belül pedig az építőipar bővülése segítette a foglalkoztatás növelését. Így amikor 2008-ban kitört a válság a Baltikumban pont a két legsebezhetőbb szektor teljesítménye visszaesett, ami jelentős munkanélküliség bővülést vont maga után. A gazdaság növekedésével ellentétben a munkanélküliség nem kezdett el csökkenni még 2010-ben sem,

25 Pénzügykutató Alapítvány: A gazdasági válság és társadalmi következményei, Budapest, 2010.

épp ellenkezőleg, tovább növekedett elérve Lettorszáiban a 18,7%-ot, Litvániában a 17,8%-ot, Észtországban a 16,9%-ot. A magas munkanélküliség és a negatív gazdasági körülmény sakkban tartotta a minimálbéreket is, melyek az elmúlt 4 év során változatlan nagyságúak voltak, annak ellenére, hogy az infláció 10%-ot meghaladó volt mind a három országban 2008-ban, ami aztán 2009-2010-ben stagnálásba, Lettország esetében pedig deflációba fordult át. A válság drasztikus hatásai miatt a lakosság jövedelmi viszonyai is romlottak, ami kihatott életkörülményeikre. Az éves átlagos jövedelmek Észtország és Litvánia esetében csökkentek, Lettország esetében stagnáltak, ami az inflációs adatok ismeretében valójában reálértéken romlást jelentett. Megerősíti ezen állítást a szegénységi küszöb alakulása is, ami mind a három ország esetében 2009-ről 2010-re csökkent.²⁶

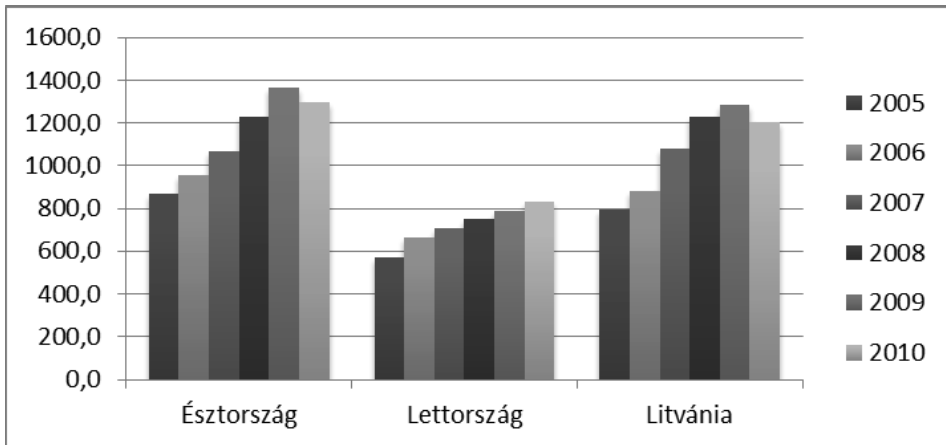
Az életkörülmények tekintetében a kérdőíves felmérés alapján 2008-ban Észtországban még csak 12%-a gondolta a lakosságnak, hogy életkörülményei rosszak, míg 2011-ben már 21,5%. Lettorszáiban ez az arány 35%-48,7%, Litvániában pedig 22,2%-34,6%. Nemcsak a lakosság „közérzete” romlott és érezte életkörülményeit rossznak, hanem ténylegesen is megnövekedett a szegénység által fenyegetett csoport nagysága. A legjobban Észtország tudta kezelni a helyzetet, gyorsan reagált a válságra, változtatott adórendszerén, foglalkoztatás ösztönző programokat hirdetett, így itt a fenyegetett lakosság nagysága alig másfél százalékkal növekedett a válság alatt (21,7%-ról 23,3%-ra tavaly azonban némi csökkenés következett be és 22,9%-ra csökkent). Litvánia sajnos nem tudta kellő szociális érzékenységgel kezelni a válságot és az elmúlt négy év során 27,6%-ról 35,4%-ra emelkedett a szegénység által fenyegetettek aránya a teljes lakossághoz képest. A legrosszabb helyzetben azonban Lettország van, ahol a megszorítások súlyosan érintették a lakosságot is. Többek között a nyugdíjak csökkentése, a közalkalmazotti bérek megfelelése következtében 33,3%-os arányról 42,6%-ra emelkedett a veszélyeztetettek aránya. A változások eredményeként a három ország helyzete jelentősen elcsúszott negatív irányba a Gordon-mátrixban. Észtország fenyegetettsége tovább növekedett, Litvánia veszélyeztetett országból lecsúszott a szegény országok közé, Lettország helyzete pedig tovább romlott a szegények között.

Az adatok alapján feltételeztem, hogy a szociális védelemre fordított kiadások nagyságát mind a három országban a kormányzat jelentősen lecsökkentette. Azt tapasztaltam azonban, az egy főre jutó szociális védelmi kiadásokat megvizsgálva, hogy csak kismértékű visszaesés következett be Észtország és Litvánia esetében, Lettorszáiban pedig növekedés történt, amint az ábrán is látható. Ez engedett következtetni, hogy a válság elsősorban a középosztályt sújtotta és nem

26 Észtország esetében a változás nem olyan drasztikus, 505 EUR-ról 482 EUR-ra csökkent a szegénységi küszöb értéke, Litvánia és Lettország esetében ez a változás azonban már jelentős, ez előbbi állam esetében 366 EUR-ról 298 EUR-ra, ez utóbbinál 365 EUR-ról 301 EUR-ra esett vissza a szegénységi küszöb havi jövedelemhatára.

a szegényebb rétegeket, akik a szociális védelmi kiadásokból részesülnek. Ezt hivatott szemléltetni az Eurostat adatai alapján a 3. ábra.

3. ábra. Az egy főre jutó szociális kiadások nagysága euróban megadva 2005 és 2010 között.

Forrás: Eurostat

A harmadik csoportba a mediterrán országok tartoznak, ahol a legtöbb ellentmondást figyelhettem meg. A déli államokban úgynevezett mediterrán (jóléti) modell valósult meg. A jólétet zárójelbe kell tennünk, mert a GDP/fővel mért jólétük elmarad az uniós átlagtól (Olaszország kivételével),²⁷ a nyugati államok szemszögéből még nem jutottak el a jóléti állam szintjére; illetve foglalkoztatásuk alacsony, a szürke- és a feketegazdaság kiterjedt, a munkavállalók bár védve vannak a törvény erejével, de a szakszervezeti rendszer gyenge és a szociális ellátórendszerük sem hatékony, amiben hangsúlyos szerepet egyedül az öregségi és a korai nyugdíjazás kap.

Az alacsony foglalkoztatás és a magas munkanélküliség a válság hatására tovább romlott. A munkanélküliség a legnagyobb gondot Spanyolországban jelenti, ahol már 2010-ben minden ötödik munkaképes korú állampolgár munkanélküli volt, a 2012-es év során pedig már minden negyedik állampolgár, ami a legrosszabb adat a teljes Unióban. (Portugália és Görögország 10% körüli munkanélküliséggel küzd. Ciprusban és Olaszországban uniós átlag alatti, igen kedvező 6,2%-os illetve 8,4%-os munkanélküliség van.)

A foglalkoztatási adatok alapján némiképp kedvezőbb Spanyolország helyzete, a válság előtt közel 68%-os volt a foglalkoztatottak aránya és bár a krízis következtében

27 Fontosnak tartom megjegyezni, hogy Olaszország is éppen az átlag feletti eredményt tudta elérni.

7%-kal csökkent, így is 61% felett tudta tartani az ország.²⁸ Az EU-27 átlagához viszonyítva a legrosszabb helyzet Görögország esetében figyelhető meg, ahol a foglalkoztatás 60% alá süllyedt. Olaszországban 2009 óta stagnál 61%-os szinten. Portugália (70%) és Ciprus (74%) átlag felett tudta tartani foglalkoztatását.

Az alacsony foglalkoztatás /magas munkanélküliség hatását Görögország kivételével sem a minimálbéreken, sem a jövedelmeken nem lehetett észrevenni. A válság óta (2008-2011) Görögországban 6%-kal, Spanyolországban 8%-kal, Portugáliában kicsit nagyobb mértékben, 11%-kal emelkedtek a minimálberek.²⁹ A jövedelmekben inflációval azonos vagy azt meghaladó mértékű növekedés figyelhető meg Ciprus kivételével. A legérdekesebb adatot szintén Görögországban találtam, ahol az elmúlt évek során 11-12%-os növekedést történt az éves átlag jövedelmek tekintetében, míg az infláció évi 1,3-4,7%-os volt. A jövedelmek mellett az államok fenn tudták tartani szociális védelmi kiadásait³⁰ és a GDP arányos nyugdíjkifizetésekben sem történt csökkenés. Feltételezésem szerint ezek együttes eredménye lehet – a lakosság optimistább életfelfogása mellett –, hogy az életkörülményeikre vonatkozó felmérések mégis uniós átlaghoz közeli vagy azt meghaladó elégedettségéről árulkodnak, mint Spanyolország, Olaszország és 2011-ben már Portugália esetében is. Ugyanakkor a romló gazdasági körülmények és munkavállalási lehetőségek beszűkülésének következtében megnövekedett azon lakosság aránya, akiket a szegénység és a társadalmi kirekesztés veszélyeztet. (Meg kell említeni, hogy a csoport országai mindig is az EU27 átlagához közeli, vagy annál rosszabb adattal rendelkeztek. A különbség a válság hatására azonban megnövekedett, semmisé téve a korábbi években tapasztalható különbségcsökkenést. Görögországban a legrosszabb a helyzet, ahol a szegénység által fenyegetett csoport nagysága vetekszik egyes volt szovjet tagállamokéval negatív értelemben.³¹)

A 2. táblázat segítségével (melyben szintén az Eurostat adatait vettem alapul) próbáltam érzékeltetni az ellentmondást a szegénység és társadalmi kirekesztés által veszélyeztetett csoport és az életkörülményeit rossznak érző lakosság aránya között. A kedvező jövedelmi adatoknak és a pozitív életkörülményeknek köszönhetően Spanyolország, Portugália, Olaszország és Ciprus pozíciója stabil maradt a Gordon mátrixban, és bár a veszélyeztetett csoporton belül helyezkednek el ezen államok, azonban a „nem veszélyeztetett csoport” határához közel; Görögország pedig veszélyeztetett országból át tudott lépni nem veszélyeztetett kategóriába.

28 A kedvezőbb adat annak is köszönhető, hogy Írország és Belgium mellett Spanyolország költi a GDP arányosan a legnagyobb összeget a munkaerő-piaci politikájának megvalósításához, melyből foglalkoztatás-ösztönző programokat és különböző támogatási formákat finanszíroz a kormány.

29 Cipruson és Olaszországban nincsen minimálbér meghatározva.

30 Olaszország kivételével azonban az öt állam esetében jelentősen alacsonyabb az egy főre jutó szociális védelmi kiadás nagysága, mint a teljes uniós átlag.

31 2011-ben 30% volt a veszélyeztetett csoport nagysága a teljes lakossághoz viszonyítva.

2. táblázat. Összehasonlítás az életkörülményekről és a szegénység által veszélyeztetett csoport nagyságáról

	2006		2007		2008		2009		2010		2011	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Görögország	23,5%	28,4%	22,0%	27,4%	21,8%	27,2%	23,0%	26,7%	24,1%	26,8%	28,4%	30,1%
Spanyolország	11,0%	23,2%	9,5%	23,1%	8,7%	22,8%	11,3%	23,2%	13,2%	25,4%	11,6%	26,8%
Olaszország	13,9%	26,0%	14,9%	26,1%	16,1%	25,3%	15,6%	24,7%	16,0%	24,5%	n.a	n.a
Ciprus	30,7%	25,2%	30,8%	25,0%	24,5%	22,3%	23,5%	22,8%	26,7%	23,0%	n.a	n.a
Portugália	19,9%	25,0%	22,4%	25,0%	23,0%	26,0%	21,5%	24,9%	22,5%	25,3%	20,9%	24,6%
EU27	21,1%	24,7%	20,9%	24,3%	19,1%	23,0%	19,6%	23,4%	20,7%	23,7%	21,4%	22,6%

Forrás: Eurostat

Jelmagyarázat: A oszlop – Azok aránya, akik a teljes lakossághoz viszonyítva rossznak érzik életkörülményeiket

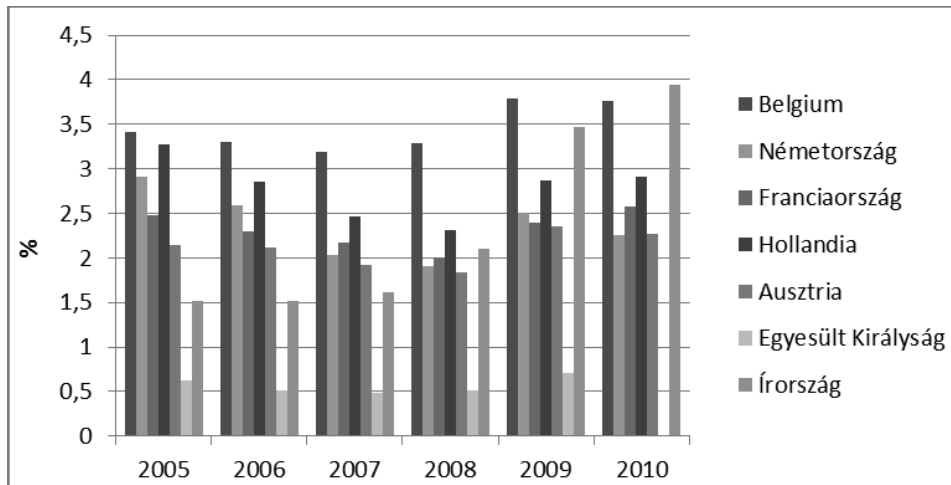
B oszlop – Szegénység által veszélyeztetett lakosság nagysága a teljes lakosságon belül

A negyedik csoportba kerültek a fejlett közép-európai államok és a két angol-szász ország Anglia és Írország. Ebben a csoportban ellentétes jóléti modelleket figyelhetünk meg, melyeket egymással össze kívánok hasonlítani a vizsgálataim során. Anglia csoporton belüli szerepeltetését GDP/fő alapján mért jóléte nem igazolja, gazdasága is hamarabb visszaesett a többi államhoz viszonyítva és a visszaesés is nagyobb mértékű volt, azonban a déli államok között szerepeltetni csupán a gazdasági adatok miatt nem lett volna helyénvaló. Hasonlóan jártam el Írország esetében is. A média és számos tanulmány is a PIIGS országok közé sorolta államadóssága, államháztartási hiánya és magas munkanélkülisége miatt, én azonban a jóléti mutatók alapján a közép-európai országok közötti szerepeltetését tartom helyesnek tanulmányomban.

A negyedik csoporttal jutottam el azokhoz államokhoz, melyek gazdaságilag ténylegesen fejlettek és sikerült eljutniuk a jólét szintjére. Gazdaságuk ütemesen bővült, a válság előtt évente átlagosan 3%-kal és a válság hatására az eddig elemzett államokhoz képest nem szenvedtek el akkora veszteségeket, gazdasági visszaesésük nem haladta meg az EU27 átlagát sem. Mint már említettem a munkanélküliség Írországban öltötte és ölti napjainkban is a legnagyobb mértéket. 2008-as igen kedvező 6% ellenére 2009-ben felugrott 11,7%-ra majd 2010-re 13,5%-ra. Ahogy a munkanélküliség növekedet a foglalkoztatás lecsökkent, öt év alatt közel 10%-kal.³² Az ír kormány kísérletet tett a folyamat visszafordítására és ezért megnövelte a munkaerő-piaci politika által felhasználható forrás nagyságát. Az Eurostat alapján 2010-re GDP arányosan ez a forrás meghaladta Belgium ráfordításának nagyságát, amint az a 4. ábrán is látható.

32 2007 – 73,4%; 2011 – 64,1%

4. ábra. A munkaerő-piaci politikára fordított kiadások nagysága GDP arányosan

Forrás: Eurostat

A csoporton belül az Egyesült Királyság fordította a legkevesebb forrást a munkaerő-piaci politika támogatására, mely tökéletesen illeszkedik a liberális jóléti modellbe, melyben az állam az öngondoskodást támogatja.³³ A modellnek Írország is megfelelt egészen a válság kitöréséig, 2005 és 2006 során a GDP 1,5%-át fordította erre a politikára. A legjobb ellenpélda pedig Belgium, ahol megvalósult a kontinentális modell és ahol a kormány jelentős összegeket költ a foglalkoztatás ösztönzésére; vagy éppen Németország, ahol a válság ellenére is fenn tudott maradni a 74% feletti foglalkoztatás 7-8%-os munkanélküliség mellett.³⁴

A modellek közötti eltérés az egy főre jutó szociális védelmi kiadásokban is észrevehető. Anglia kivételével minden egyes államban meghaladta az elmúlt években a kiadás a 8000 EUR/fő nagyságot, míg az Egyesült Királyságban a font gyengülése okozta eltérést korrigálva is csak körülbelül 7000 EUR/fő kiadást fordított a kormányzat a szociális védelemre és Írország is csak a válság következtében növelte meg a kiadásait és lett második. (A válság előtt kiadása 6000-6500 EUR/fő volt.)

Minimálbérek esetében érdekes mód ilyen eltérés nem figyelhető meg a két jóléti modellen belül, éppen ellenkezőleg, mindegyik országban közel azonosak a minimálbérek (Ausztriában és Németországban nincs minimálbér). Az

³³ Az öngondoskodás részét képezi náluk az is, ha munkanélkülivé válik valaki, akkor legyen annyi megtakarítása, vagy biztosítása, amiből fizetni tudja az álláskereső időszakot.

³⁴ Belgium a GDP-je 3,7%-át költötte 2009 és 2010-ben a munkaerő-piaci politikára, Németország 2,5%-2,2%-ot.

Egyesült Királyság kivételével 1300-1400 euró a csoport államaiban a minimálbér. Angliában is csak azért tűnik a korábbi évekhez képest alacsonyabbnak, mert az Eurostat következetesen euróban adja meg annak nagyságát, a font azonban jelentősen veszített 2009 óta értékéből és még napjainkban sem tudta visszanyerni teljesen korábbi értékét.

A válság hatással volt a csökkenő szegénységre is. A szegénységi küszöb havi jövedelemhatára Ausztria kivételével mindegyik országban csökkent, Németország és Írország esetében nagyobb, Franciaország és Anglia esetében kisebb mértékben és a szegénység által veszélyeztetett lakosság aránya is Németország kivételével, ha nem is tartósan de megnövekedett a válság első évének tekintett 2008-as évben. Az eddig bemutatottak alapján nem meglepő módon a legnagyobb arányban az ír lakosságot fenyegeti a szegénység, ahol 2010-ben elérte a 30%-ot. Ennek megfelelően Írországban növekedett meg legnagyobb mértékben azok aránya, akik életkörülményeiket rossznak érezték. 2007-ben a teljes ír lakosság 10,3%-a találta rossznak életkörülményeit, 2010-re ez az arány már 19,6% volt. A csoporton belül a holland lakosság a legelégedettebb, a válság következtében is csak 7,2%-ra növekedett azok aránya, akik elégedetlenek életkörülményeikkel, de 2011-re ez az arány is visszacsökkent 6,6%-ra. Köszönhetően a kedvező életkörülményeknek és az uniós viszonyokhoz képest magas jövedelmeknek a csoport mindegyik állama a Gordon mátrixban a nem veszélyeztetett negyedben található és pozíciójuk a válság ellenére még meg is erősödött.

Az *ötödik csoportba* három északi jóléti állam és egy kontinentális jóléti állam került, melyek az unió legfejlettebb államai közé tartoznak. Ennek ellenére a válság komolyan érintette őket. Finnország gazdasága csökkent a legnagyobb mértékben, 2008 és 2009 során is 8,5%-kal zsugorodott; Svédország gazdasági teljesítménye pedig már 2007-ben visszaesett 0,6%-kal (a három év alatt 10,6%-kal). Dánia GDP-je 6,6%-kal, Luxembourgé 4,8%-kal csökkent. 2010-ben azonban már mind a négy ország gazdasága újra növekedési pályára állt. Uniós szinten is kimagasló 6,6%-os növekedést tudott Svédország elérni, Finnország és Luxembourg gazdasága 3%-kal, Dánia gazdasága csekély 1,3%-kal bővült.

A válság hatására a munkanélküliség is megnövekedett, annak ellenére, hogy jelentős összegeket fordítottak az államok a munkaerő-piaci politikájukra. Finnország és Svédország esetében a munkanélküliségi adatok közel azonosak. A 2008-as krízis hatására 6%-ról felemelkedett 8%-ra a munkaképes korú lakossághoz viszonyítva a munkanélküliek aránya, és a foglalkoztatási ráta is egységesen 2%-kal csökkent. Svédország azonban jobban kezelte a válságot, az IMF, mint mintaválságkezelőt említi egyik tanulmányában, ennek köszönhetően 2011-re foglalkoztatási rátája ismét elérte a 80%-ot, míg Finnországban stagnálás mutatkozik. Dánia ennél rosszabb helyzetben van, a válság hatására 3,3%-os munkanélkülisége megduplázódott 2009-re és tovább növekedett 2010-ben, elérve a 7,4%-ot. A luxembourgi kormánynak a kedvező gazdasági körülményeinek köszönhetően csak

egy 1%-os munkanélküliség-növekedéssel kellett szembenéznie és munkaképes korú lakosságának foglalkoztatását még növelni is tudta, 2009-től 70%-os szint felett van. Dánia a válság előtt már majdnem elérte a 80%-os foglalkoztatási szintet, a 2008-as események hatására azonban a ráta 75%-ra csökkent. Összehasonlítva a többi EU tagállammal a csoport a legkedvezőbb foglalkoztatási adatokkal rendelkezik, jelentősen meghaladva az uniós átlagot. A két északi állam és Dánia nem is alkalmaz minimálbért, Luxembourgban pedig hosszú évek óta a legmagasabb a minimálisan fizetendő havi jövedelem nagysága.³⁵

A lakosság védelme érdekében megnövelte Finnország, Luxembourg és Dánia a szociális védelmi kiadásokat. Svédország azonban mind 2008, mind 2009 során csökkentette és 2010-re emelte csak meg ismételten, a kormány ugyanis meglévő forrásait elsősorban a pénzügyi és banki szektorának stabilizálására fordította, illetve az elhalasztott jövedelemadó emelés miatt a tervezetthez képest kevesebb bevétel is volt a kormánynak. A védelmi kiadások csökkenése, a megnövekedett munkanélküliség éppen ezért nagyobb hatást gyakorolt a szegénységi küszöbre, mint a másik három ország esetében. Svédországban 4%-kal csökkent a szegénységi küszöb jövedelemhatára, Dániában, Luxembourgban és Finnországban pedig csak 1-2%-kal. A lakosság életkörülményeiben azonban érdekes módon ez nem mutatkozott meg, épp ellenkezőleg. Svédország volt az egyetlen állam ahol javulás volt megfigyelhető. Luxembourgban, Dániában és Finnországban azok aránya a teljes lakossághoz képest, akik életkörülményeiket rossznak érzik, 1%-kal növekedett, de így is mindenhol 8,5% alatt volt. A bevezetőben említettem, hogy a csoport államai a legfejlettebbek és itt a legnagyobb a jólét Európában. Ennek köszönhetően a jövedelmeik is uniós szinten kiemelkedően jónak számítanak. Így az országok egyértelműen a nem veszélyeztetett országok közé tartoznak a Gordon-mátrix alapján.

Összefoglalás

Tanulmányom célja volt, hogy bemutassa, hogy az egyes „jóléti” modellekre milyen hatást gyakorolt a válság. Olyan modellek esetében ahol a méltányosság magas, ott a válság kisebb hatást gyakorolt a lakosság jólétére, mint azon jóléti államokban és volt szovjet tagállamokban ahol alacsony a méltányosság szintje. De ugyanakkor a gazdasági szempontok mellett az országok állampolgárainak mentalitása is befolyásolja a jólétet, nem is kis mértékben.

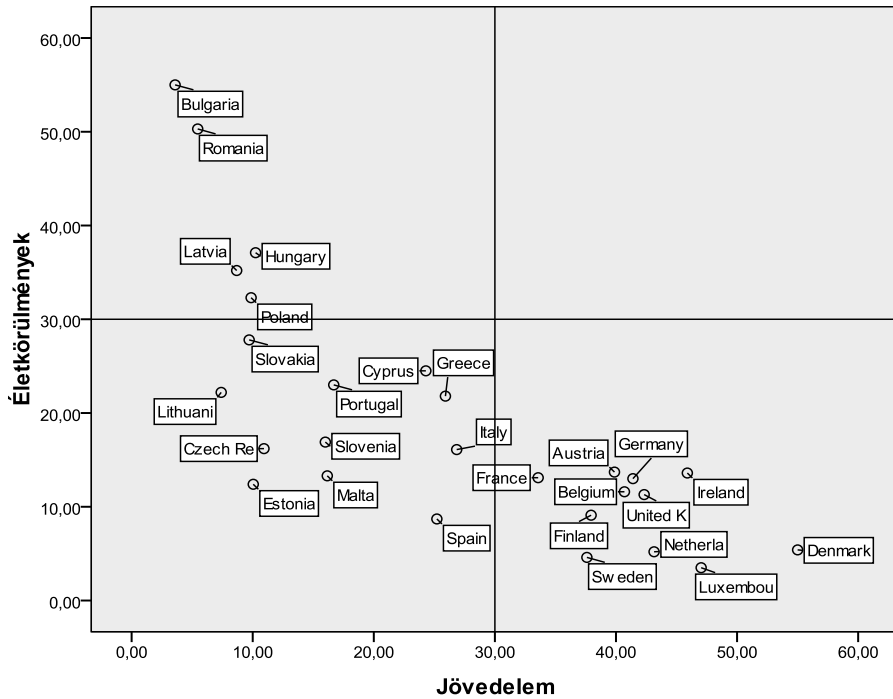
Általánosságban megállapítható, hogy a válság következtében uniós szinten csökkent a foglalkoztatást, és megemelkedett a munkanélküliség, ami magával hozta a reáljövedelmek stagnálását (egyedül Svédországban csökkenését), a szegénységi küszöb értékhatárának csökkenését, a szegénység által fenyegetett lakosság arányának, valamint annak a csoportnak növekedését, akik életkörülményeiket rossznak érezték.

Kitágult az olló a leggazdagabb és legszegényebb rétegek jövedelme között, amiben nemcsak maga a válság, de annak elhúzódó kezelése is szerepet játszott.

A válság elhúzódásának, súlyosbodásának oka azonban nem csak a gazdasági mutatókban keresendő, hanem egyes tagállamokban a társadalom ellenállása is szerepet játszott, melynek következtében a válságellenes intézkedéseket nem lehetett időben implementálni. A vonatkozó szakirodalom feldolgozása során egyértelművé vált, hogy több országban az időszerű és előrehozott választás is nehezítette a megfelelő válságkezelő csomagok elfogadását. Az régi/új politikai vezetésnek is azonban – több ország esetében is – előzetes terveire/elődjéhez hasonló, illetve – az időkiesés miatt egyes esetekben – súlyosabb intézkedéseket kellett meghoznia, mely a gazdasági recesszió mellett a jólétre is negatív hatással volt.

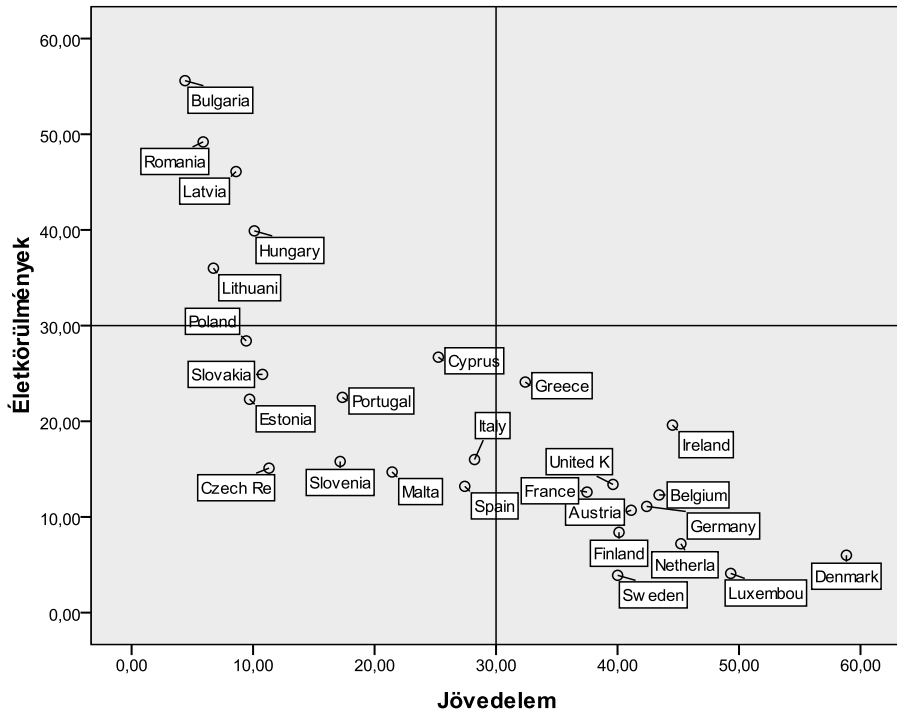
Irodalom

- Batic, J. (2011): Crisis of the welfare state in the European Union. The impact of the world financial crisis on the welfare state. Letöltve 2012. október 5-én a Megatrendreview honlapjáról: <http://www.megatrendreview.com/files/articles/015/08.pdf>.
- Esping-Andersen, G. (1991): Mi a jóléti állam? In Ferge, Zs – Lévai, K. (szerk) A jóléti állam. (pp. 116-132). ELTE Szociológiai Intézet. Budapest.
- Facsinay, K. (2012): Ahol játék az élet – skandináv rejtvény. Letöltve 2012. október 14-én a Heti Válasz honlapjáról: <http://hetivalasz.hu/uzlet/sulyos-gazdasagi-titok-nekik-nagyon-megy-a-szeker-44226>
http://beszamolo2010.jno.hu/cd/fuggelekek/2_kutatasok_eredmenyei/kopp_gazdasagi_novekedes.pdf
<http://www.penzugykutato.hu/hu/node/707>. 283-472.
- Kerekes, S. (2008): A fenntartható fejlődés európai szemmel. In: Gömbös Ervin (szerk): *Globális kihívások, millenniumi fejlesztési célok és Magyarország*. (pp.51-60). Magyar ENSZ Társaság, Budapest.
- Kopp, M. & Martos, T. (2011): A magyarországi gazdasági növekedés és a társadalmi jólét, életminőség viszonya. Letöltve 2012. október 13. A jövő nemzedékek országgyűlési biztosának honlapjáról:
- Pénzügykutató Alapítvány (2010): Gazdasági válság és társadalmi következményei. Letöltve 2012. október 10-én a Pénzügykutató Alapítvány honlapjáról:
- Sapier, A. (2006): Globalization and the Reform of European Social Models. *Journal of Common Market Studies*. 44(2), pp. 369-390. doi: 10.1111/j.1468-5965.2006.00627.x

Mellékletek**Melléklet I/A: Gordon mátrix az Európai Unió tagállamaira vonatkoztatva
2008-as adatok alapján.**

Forrás: Eurostat

**Melléklet I/B: Gordon mátrix az Európai Unió tagállamaira vonatkoztatva
2010-es adatok alapján.**

Forrás: Eurostat (Írország, Görögország, Spanyolország, Franciaország jövedelmi adatai becsült adatok)